

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้เข้าใจเรื่องที่จะศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอกล่าวถึง ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
2. ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
4. เป้าหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
5. หลักการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
6. บุคลากรทางการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
7. การวางแผนการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
8. เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
9. การควบคุม ติดตาม การนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
10. การสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
11. การประเมินผลการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน
12. การนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
13. การส่งเสริมการนิเทศการสอนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี
14. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายลักษณะ จึงขอกล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการนิเทศบางคนเป็นผู้ให้ไว้ ดังนี้

ไวลส์ (Wiles 1967:6) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือพัฒนาสถานะการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และการนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมและบริการที่ช่วยปรับปรุงการสอน ช่วยให้ครูทำงานในหน้าที่ได้ดีขึ้น มีขวัญดีขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น และกิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการอบรมครูและการพัฒนาหลักสูตรด้วย

สาย ภาณุรัตน์ (2517:3) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนและการสอน

ภิญโญ สาร (2519:274) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูและผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือให้การศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527:4) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความมั่นใจจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุด

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่ได้รวบรวมมาจากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทางการศึกษาและครู ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

ความหมายของการนิเทศการสอน การนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา ดังที่ คาร์ล ดี กลิคแมน (Carl D. Glickman) ได้กล่าวว่า "การนิเทศการสอนเป็นหน่วยย่อยของการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนโดยตรง" (Glickman 1981:6) ซึ่งสอดคล้องกับที่ สันต์ ธรรมบำรุง ได้กล่าวว่า การนิเทศการสอนจะเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาคือมุ่งในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง มิได้หมายถึงการปรับปรุงการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งเป็นงานวิชาการ ผู้ที่มีหน้าที่นิเทศการสอนมีภารกิจ และหน้าที่น้อยกว่าผู้นิเทศการศึกษา แต่ทั้งผู้นิเทศการศึกษาและผู้นิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือการที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (สันต์ ธรรมบำรุง 2526:10) ซึ่งปัจจุบันนักการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความสนใจที่จะใช้การนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนกันมากขึ้น ดังที่นิพนธ์ ไทยพานิช

(2527:23) ได้กล่าวว่า "แนวโน้มและความต้องการของการนิเทศการศึกษาในเมืองไทยในอนาคตนั้น จะหันมาให้ความสนใจการนิเทศการสอนเพิ่มมากขึ้น ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน"

สำหรับความหมายของการนิเทศการสอน ได้มีผู้ให้ไว้หลายทัศนะ เช่น

กลิคแมน (Glickman 1981:6) ได้ให้ทัศนะว่า "การนิเทศการสอนเป็นชุดย่อย (Subset) ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและหน้าที่ในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินในโรงเรียน โดยที่กระทำหรือทำงานโดยตรงกับครู"

สมาคมศึกษานิเทศก์ (2525:29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การนิเทศการสอน หมายถึงการนิเทศแบบตรงที่ผู้ทำการนิเทศไปมี ปฏิสัมพันธ์กับครูหรือผู้สอน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้คุณภาพการสอนดีขึ้น"

นิพนธ์ ไทยพานิช (2529:14-15) ได้ให้ความหมายว่าการนิเทศการสอนนั้นก็คือ กระบวนการและความคิดรวบยอด (concept) เพื่อที่จะปรับปรุงการสอนของครูเพื่อผลประโยชน์ของนักเรียนในอันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ให้สูงขึ้น

สงัด อุทรานันท์ (2529:16) กล่าวว่า การนิเทศการสอนเป็นการทำงานร่วมกับครูผู้สอน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้หลักสูตร เทคนิควิธีสอน การใช้สื่อและนวัตกรรมต่าง ๆ การวัดและการประเมินผลการสอน และการแนะแนวและช่วยเหลือเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน

จากความหมายของการนิเทศการสอนดังกล่าวมา พอสรุปได้ว่า การนิเทศการสอน หมายถึงความพยายามใด ๆ ของผู้ที่มีหน้าที่นิเทศการสอนในอันที่จะร่วมปรึกษาหารือกับครู โดยตั้งอยู่บนรากฐานของมนุษย์สัมพันธ์อันดีต่อกัน เพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เมื่อพิจารณาจากความหมายของการนิเทศการศึกษาและความหมายของการนิเทศการสอน ที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังได้นำเสนอแล้วนั้น เห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษา และการนิเทศการสอนมีความหมายที่เกี่ยวพันกัน คือการนิเทศการศึกษาจะหมายถึงการดำเนินการเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งระบบส่วนการนิเทศการสอนจะมีความหมายในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง แต่ทั้งการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนมีความเกี่ยวพันกันโดยการนิเทศการสอนจะเป็นอนุระบบของการนิเทศการศึกษา

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญไปอย่างรวดเร็วสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ซึ่งความเจริญรุดหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ย่อมส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้วย โดยจะต้องมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เมื่อมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้นสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูจะต้องจัดดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรด้วย สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือครูจำเป็นต้องมีการเพิ่มพูนความรู้ต้องได้รับการนิเทศ แนะนำ เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังมีผู้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524:251-252) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาว่ามีสาเหตุและองค์ประกอบมาจาก

1. การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา
2. การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร
3. ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว
4. ความเชื่อ ขาดความเข้าใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ
5. วิทยาการ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
6. การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ หรือครูเก่าที่ก้าวไม่ทันเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
7. ผลการค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ควรได้รับการเผยแพร่และแปลความหมายออกเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาได้ก้าวหน้าและงอกงามขึ้น
8. ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ควรได้รับการถ่ายทอด และสนองตอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2528:6-7) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social Change) ศึกษาในเทศกัก็ต้องการให้ตัวเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำงานร่วมกับครู อาจารย์ คณะครู คณะบุคคล ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับต่าง ๆ เช่น ประถม มัธยม และวิทยาลัยครู เป็นต้น
 2. การผลิตครู สถาบันการผลิตครูไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำอย่างไรจึงจะผลิตครูให้มีประสิทธิภาพได้ เพราะการผลิตครูนั้นเมื่อไปทำงานในสถานศึกษาจะต้องมีการฝึกอบรมประจำการ (Inservice Education) อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
 3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้ชำนาญโดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้มาทำงานและช่วยนิเทศความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ครูที่ทำการสอนประจำให้มีความคิดกว้างไกล ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป
- จึงกล่าวได้ว่าการนิเทศการศึกษายังมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้เพื่อปรับปรุงสภาพการศึกษาในปัจจุบันให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมอย่างต่อเนื่อง

ความจำเป็นของการนิเทศการสอน

จากแนวคิดความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การนิเทศการสอนมีความจำเป็นเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษา ดังที่ อนันต์ ระวังทุกข์ (2528:18) สรุปไว้ว่า "ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการสอนมีสาเหตุและความเป็นมาเช่นเดียวกับความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา นั่นคือมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้หลักสูตรและแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ถ้าครูไม่มีความรู้ หรือไม่เข้าใจ ก็อาจจะทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการนิเทศการสอนขึ้น"

จึงกล่าวได้ว่า การนิเทศการสอนมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการสอนของครูในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ในการดำเนินงานทางการนิเทศการศึกษา จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษาหลายฝ่าย และการที่จะดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ให้เข้าใจร่วมกัน

กู๊ด (Good 1973:572) กล่าวว่า การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัสดุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมือ อุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือปรับปรุงวิธีสอน

สัจด์ อูทรานันท์ (2529:7-8) ให้ทัศนะเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาว่า

1. เพื่อพัฒนาคนให้ดีขึ้น กล่าวคือมีความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานสูงขึ้น
2. เพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น กล่าวคือเมื่อเกิดกรณีพิเศษแล้ว มีปัญหาจากการปฏิบัติงานน้อยที่สุด และผลงานที่ได้รับต้องมีคุณภาพสูงที่สุด
3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หมายถึงการนิเทศที่ดีต้องประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้งให้เหลือน้อยที่สุด
4. เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของบุคลากร นั่นคือเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสุข และมีกำลังใจในการทำงานนั่นเอง

จากจุดมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะให้ครูได้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติการปฏิบัติงานในหน้าที่และการสอนอย่างชัดเจน ให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหมายที่จะช่วยสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างกำลังใจให้แก่ครู ตลอดจนสร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับครู นักเรียน โรงเรียน และชุมชน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการสอน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ถ้ามองให้แคบเข้าสู่การสอนของครูจะเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือและปรับปรุงการสอนของครู พันธ์ ทันนาคินทร์ (2513:148) ได้กล่าวว่า การนิเทศการสอน (หรือการนิเทศการศึกษาก็ตาม) มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การปรับปรุง ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับหรือเป็นการจับผิดการกระทำเช่นนั้นไม่ใช่การนิเทศอย่างแน่นอน การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ดังนั้นการนิเทศการสอนจึงตั้งอยู่บนรากฐานแห่งมนุษยสัมพันธ์ อันดี ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราดลย์ (2524:240-241) ได้สรุปไว้ 6 ประการ เป็นอักษรย่อดังนี้ OSMMAE

- O - Objectives การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์การสอน
- S - Subject Matter การช่วยเหลือครูเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน
- M - Method การช่วยเหลือครูให้รู้จักใช้วิธีการสอน
- M - Materials การช่วยเหลือครู ให้รู้จักการเลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุ

อุปกรณ์การสอน

สันต์ ธรรมบำรุง (2526:16) ได้กล่าวสรุปว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการนิเทศการสอนคือการปรับปรุง พัฒนา ชี้นำครูในด้านการเรียนการสอนเพื่อส่งผลไปให้ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามปกติแล้วการนิเทศการสอนจะช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาครู หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า "ณ ที่ใดมีการสอน ณ ที่นั้นจะต้องมีการนิเทศ"

จุดมุ่งหมายการนิเทศการสอนดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน

จากจุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่กว้างกว่าจุดมุ่งหมายการนิเทศการสอนกล่าวคือ จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษามุ่งให้ครูได้พัฒนา ปรับปรุงตัวเองในทุก ๆ ด้าน ด้านการสอน และด้านวิชาชีพครู ส่วนการนิเทศการสอนมุ่งปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางด้านงานวิชาการ โดยเฉพาะแต่ทั้งนี้การนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่สัมฤทธิ์ผลที่ตัวนักเรียนเช่นเดียวกัน

เป้าหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

เป้าหมายของการนิเทศการศึกษา

ในการดำเนินการนิเทศการศึกษาและนิเทศการสอน นอกจากจะต้องกำหนด จุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติแล้ว ควรจะมีการกำหนดเป้าหมายของการนิเทศไว้ด้วย เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ทราบถึงเป้าหมายอันพึงประสงค์ที่จะต้องพยายาม ดำเนินการให้บรรลุผลนั้นคืออะไร

สังต์ อุทรานันท์ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาว่าอยู่ที่การทำให้ นักเรียนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่านักเรียนเป็นผลผลิตทางการศึกษานั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และโดยความหมายนี้ การที่จะให้ได้มาซึ่งนักเรียนที่มีคุณภาพนั้น การนิเทศการศึกษาจะดำเนินการผ่านตัวกลางคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่ใช่ดำเนินการกับนักเรียนโดยตรง (สังต์ อุทรานันท์ 2527:1)

จากทัศนะดังกล่าว พอสรุปได้ว่าเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตทางการศึกษาจะต้องเป็นผู้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร โดยผ่านการเรียนการสอนที่ทางโรงเรียนหรือครูเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้

เป้าหมายของการนิเทศการสอน

สำหรับเป้าหมายในการนิเทศการสอนนั้น มีเป้าหมายเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษา คือมีเป้าหมายการนิเทศการสอน เพื่อคุณภาพสูงสุดของนักเรียน โดยการดำเนินการร่วมมือกัน ระหว่างครูและผู้นิเทศการสอนในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ

อุทัย บุญประเสริฐ (2528:127-129) กล่าวว่า การนิเทศการเรียนการสอนมี จุดเน้นอยู่ที่ชั้นเรียน ห้องเรียน ซึ่งเป็นจุดที่มีการลงมือทำการสอนการเรียนโดยตรง เป็นจุด ปฏิบัติการหรือในที่ที่มีกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสำคัญคือ การเรียนการสอนในโรงเรียน ต้องผูกพันกับหลักสูตร เพื่อให้บรรลุจุดหมายและหลักการของหลักสูตรเช่นเดียวกับ อนันต์ ระวังทุกข์ (2529:22) กล่าวว่า "เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายของการนิเทศการศึกษาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การนิเทศการสอน มีเป้าหมายเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษา นั่นคือการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ ในการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งจะส่งผลไปถึงนักเรียนได้จบการศึกษาออกไปอย่างมีคุณภาพ ตามที่หลักสูตรต้องการ" (อนันต์ ระวังทุกข์ 2529:22)

หลักการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

เนื่องจากการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน เป็นกระบวนการติดตามช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางแก่ครูเพื่อพัฒนาครู ซึ่งนับเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวแล้ว ในการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของงานนิเทศนั้น จำเป็นต้องมีหลักการในการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อให้งานนิเทศนั้นมีแก่นหรือมีหลักในการปฏิบัติที่แน่นอน ชัดเจน เพราะหลักการก็คือกฎเกณฑ์ทั่วไป ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือความเชื่อมั่นเป็นที่ยอมรับ ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและเป็นสิ่งสำคัญที่ควบคุมกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติ งานใดจะมีสภาพรูปแบบ หรือมีลักษณะอย่างไรจะพิจารณาได้จากหลักการของงานนั้น ๆ เนื่องจากงานนิเทศเป็นงานบริการเสนอแนะแนวทาง ดังนั้นหลักสูตรของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนจึงเป็นหลักการที่มีทิศทางและแนวทางที่เหมือนกัน คือหลักการของงานนิเทศจึงต้องสอดคล้องกับประเภทของงานและองค์ประกอบของงาน อันได้แก่ ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และสาระที่บริการ จึงต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความมีเหตุผล และหลักทางจิตวิทยา เพื่อสร้างความยอมรับและศรัทธาให้ผู้รับบริการสนใจฟังความคิดเห็น และรับพิจารณาข้อเสนอแนะ เข้าใจจุดประสงค์จนสามารถสร้างงานด้วยการริเริ่มของตนเองได้

อดัมส์ และดิกกี (Adams and Dickey 1966:22-41) ได้เสนอหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้คือ การนิเทศศึกษามุ่งที่จะช่วยให้ครูได้รู้ว่าอะไรคือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ จะหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร ช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง คู่กันเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถที่จะรู้จักคิดค้นวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพแก้ไขปัญหาคำถามการทำงานของตนเองได้ในที่สุด

ซารี มณีสรี (2523:13-15) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะชนบท

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2528:21) ได้อธิบายว่า หลักการหมายถึงการสรุปข้อความโดยทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรืออาจหมายถึงกฎเกณฑ์พื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย หรือข้อความซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ สำหรับเรื่องการศึกษา โดยเฉพาะหลักการน่าจะหมายถึงปรัชญาซึ่งเป็นเครื่องกำหนดและประเมินค่าจุดมุ่งหมาย ทศนคติ การปฏิบัติ และผลิตผลการศึกษา

จะสังเกตได้ว่าหลักการนิเทศการศึกษาได้เน้นถึงการทำงานร่วมกันในบรรยากาศด้านวิชาการโดยอยู่บนรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายที่คุณภาพของนักเรียนเช่นเดียวกับการนิเทศการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ สัจจ อูทรานันท์ (2529:11-13) ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันไว้ดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็น "กระบวนการ" ทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

หลักการที่ 2 การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน แต่การดำเนินงานนั้นจะกระทำโดยผ่าน "ตัวกลาง" คือครูและบุคลากรทางการศึกษา

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษา (ในประเทศไทย) เน้นบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย

จากทัศนะเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักในการนิเทศการศึกษาจำเป็นต้องยึดหลักของความถูกต้อง คือถูกต้องตามหลักวิชา ถูกต้องตามความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ และถูกต้องตามค่านิยมและนโยบาย จะทำให้ได้รับการยอมรับไม่เกิดความขัดแย้ง หลักสำคัญอีกประการหนึ่งคือความมีระบบ ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาหรือวิธีการ ย่อมมีองค์ประกอบย่อยสัมพันธ์กันในตัวของมันเอง หากจัดความสัมพันธ์นั้นให้เป็นระบบได้ จะทำให้เนื้อหาและวิธีการนั้นมีระเบียบ ศึกษาและเข้าใจได้ง่าย หลักประการที่สำคัญมากสำหรับการนิเทศการศึกษาคือ หลักของการสร้างความรู้สึกรัก การนิเทศการศึกษาเป็นเพียงการชี้แนะ การชี้แนะนี้จะได้รับการยอมรับหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับผู้นิเทศว่าสามารถสร้างการยอมรับแก่ครูได้หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ผู้นิเทศจึงควรใช้หลักของความเป็นประชาธิปไตย เคารพในบุคคล ให้อิสระในการแสดงออกและการมีส่วนร่วม สร้างขวัญกำลังใจในการพัฒนาความรู้ และความคิด และการปฏิบัติงาน ดังได้กล่าวแล้วว่า

หลักการนิเทศการสอนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศก์ควรมีหลักการ แนวทางการปฏิบัติ เช่นเดียวกับกับหลักการนิเทศการศึกษาที่มีหลักการเพื่อพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพโดยกระบวนการความร่วมมือของผู้นิเทศและครูเพื่อสัมฤทธิ์ผลของตัวนักเรียนต่อไป

บุคลากรทางการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา

แฮริส (Harris, 1975, PP. 104-105) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบุคลากรทางการนิเทศการศึกษาได้ 3 แนวความคิด คือ

แนวความคิดที่ 1 การนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการโดยผู้ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ

แนวความคิดที่ 2 การนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการโดยผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา

แนวความคิดที่ 3 การนิเทศการศึกษาที่ดำเนินการโดยคณะครู

สุนีย์ เอี่ยมอดุลย์ (2523:41) ได้กล่าวว่าผู้ที่สามารถทำหน้าที่นิเทศการศึกษาได้คือ

- 1.ศึกษานิเทศก์
2. ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรืออธิการวิทยาลัย ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รองอธิการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าสายวิชาต่าง ๆ หัวหน้าภาควิชาต่าง ๆ

3. ผู้ที่สถานศึกษาเชิญไปให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว

4. ครู อาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถ

สังัด อุทรานันท์ (2530:59-62) กล่าวว่า บุคลากรผู้ทำหน้าที่ให้การนิเทศการศึกษาได้แก่ 1) ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา 2) ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 3) คณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ซึ่งบุคคลทั้ง 3 กลุ่มทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาต่างกัันดังต่อไปนี้

ผู้บริหาร

ผู้บริหารมีความสำคัญต่อการนิเทศศึกษาก็ก็นื่องด้วยเหตุผลต่อไปนี้คือ

1. งานนิเทศการศึกษาเป็นงานผู้บริหาร ในการบริหารงานนั้นผู้บริหารจะต้องทำ

การพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนควบคู่ไปด้วย เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการที่ผู้บริหารทำการนิเทศการศึกษาควบคู่ไปด้วย แล้วจะกล่าวได้ว่าผู้บริหารคนนั้นทำงานของตนได้อย่างสมบูรณ์

2. การนิเทศภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ หนึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจและเอาใจใส่ของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารจะเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้การดำเนินการนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ศึกษานิเทศก์

ผู้ที่เป็นศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งจะมีความสำคัญต่อการนิเทศการศึกษาดังนี้

1. เป็นบุคคลซึ่งทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรง ซึ่งงานนิเทศการศึกษาคือว่าเป็นภารกิจหลักของศึกษานิเทศก์ทุกคน
2. เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเพื่อปฏิบัติงานทางการนิเทศการศึกษาโดยตรง ดังนั้นความสำเร็จของการจัดการนิเทศการศึกษาก็จะขึ้นอยู่กับศึกษานิเทศก์เป็นอย่างมาก

คณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศ

คณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศเป็นผู้นิเทศที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการเพื่อทำหน้าที่จัดและดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษา คณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศในประเทศไทยเรามีอยู่หลายลักษณะ เช่น หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษา ครูวิชาการในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และครูวิชาการของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา เป็นต้น

จากการวิจัยของ ถวิล วรรณปะเก (2524:172) ได้พบว่าการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้นควรจัดทำในรูปคณะกรรมการซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการให้คณะครูที่มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศการศึกษานั้นได้เป็นที่ยอมรับกันในประเทศไทยมากขึ้น

คณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศมีความสำคัญต่อการจัดการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. ในอดีตที่ผ่านมาการจัดการนิเทศการศึกษามักจะเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่อยู่

ภายนอกโรงเรียนหรือสถานศึกษา การจัดการนิเทศโดยอาศัยศึกษานิเทศก์ที่อยู่ภายนอกจะประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการทำงานได้ไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ในปัจจุบันครูในโรงเรียนสังกัด กรม กองต่าง ๆ มีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ดังนั้นหลายฝ่ายจึงมีความเห็นว่าควรให้คณะครูที่มีความรู้ความสามารถเหล่านี้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ซึ่งจะมีผลทำให้การนิเทศการศึกษาสามารถดำเนินการไปได้อย่างกว้างขวางและสามารถช่วยพัฒนาบุคลากรประจำการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. การให้คณะครูที่มีความรู้ความสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการนิเทศการศึกษานับว่าเป็นการให้เกียรติและยกย่องบุคลากรเหล่านี้ ทำให้บุคคลเหล่านี้มีขวัญและกำลังใจในการทำงานสูงขึ้น

3. เป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลในโรงเรียนหรือสถานศึกษาต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการให้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถไปช่วยพัฒนาบุคคลอื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ ทั้งนี้ไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอก

4. หากสามารถให้คณะครูในโรงเรียนได้ยอมรับในคณะครูผู้ทำหน้าที่นิเทศแล้ว การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจะบังเกิดผลดีในด้านการรับรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง และนอกจากนี้ยังมีความคุ้นเคยสนิทสนมกับคณะครูผู้รับการนิเทศผู้อยู่ในโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้โดยง่าย

บุคลากรทางการนิเทศการสอน

ในการดำเนินงานการบริหารทางการศึกษาหรือการดำเนินการ การจัดการทางธุรกิจ จะมีปัจจัยที่สำคัญเป็นองค์ประกอบจะทำให้งานนั้นสำเร็จไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ คน (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการ (Management) เวลา (Minute) และขวัญกำลังใจ (Moral) ในการนิเทศการสอนก็เช่นเดียวกัน การที่จะดำเนินงานการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบระเบียบนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยทั้ง 6 ประการเช่นเดียวกัน และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน (Man) เพราะคนจะเป็นผู้ควบคุมปัจจัยทั้ง 5 ประการให้บังเกิดผลสำเร็จในการนิเทศการสอนสิ่งสำคัญคือ คนที่จะมาทำการนิเทศการสอนเพื่อให้งานบรรลุเป้าประสงค์และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญในการทำหน้าที่นิเทศการสอน มีดังนี้คือ

1. ศึกษานิเทศก์
2. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่
3. หัวหน้าสายวิชาหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้ากลุ่มวิชา
4. ครูประจำชั้น

ศึกษานิเทศก์

การนิเทศการสอนมุ่งส่งเสริมปรับปรุงที่ตัวครูพยายามที่จะปรับปรุงครูที่ยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตั้งแต่การนำหลักสูตรไปใช้ สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนของครู สภาพการดำเนินการสอนหรือการจัดสิ่งแวดล้อมของครูและของเด็กขณะที่เรียน หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านคือ

สุภาภร ราชอาณาจักร (2515:76-77) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่สัมพันธ์กับการนิเทศการสอนไว้ดังนี้

1. การวางแผนร่วมกับครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาโยบายการศึกษา ร่วมวางแผนโครงการดำเนินงานให้บรรลุผล โดยทำหน้าที่ปรึกษาและแนะนำการขจัดปัญหาของครูแต่ละคน
2. ร่วมมือด้านบริหาร ช่วยในการตัดสินใจ ดำเนินการและแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
3. การจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหาวิชาการใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงวิธีสอน
4. จัดพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนโดยช่วยคณะครูตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนทุกวิชาเลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่เด็ก เลือกวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม
5. จัดการเกี่ยวกับการสาริตวิธีการสอนและใช้อุปกรณ์การสอน ใช้หนังสือแบบเรียนรวมทั้งเอกสารทางวิชาการ
6. มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา รวมทั้งวิจัยโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนนับว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การนิเทศการสอนเกิดขึ้นในโรงเรียนและดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่ง สันต์ ธรรมบำรุง (2526:73) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ครูใหญ่มีเทศการสอนคือ

1. ช่วยให้ครูแต่ละคนทำการสอนได้ผลดี แก้ปัญหาครูแต่ละคนด้านการสอนเสริมให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ
2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนในด้านการสอน คือต้องช่วยเหลือครูทั้งด้านเนื้อหาที่จะสอน วิธีสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวัดผลการสอน
3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีที่สุดของครูในทุกโอกาสคือ สามารถให้คำแนะนำปรึกษาหรือชี้แนะแหล่งวิทยากรต่าง ๆ
4. เป็นผู้ประเมินผลการเรียนการสอน และโปรแกรมของโรงเรียนทั้งหมด เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2528:128-129) กล่าวถึงการนิเทศการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนว่า "ผู้บริหารสามารถศึกษาทำความเข้าใจงานนิเทศการเรียนการสอน และผูกเรื่องเข้ากับระบบงานได้เร็วกว่าครูในโรงเรียน จุดสำคัญคือในห้องเรียน ในชั้นเรียนหรือในที่ที่มีกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสำคัญคือการเรียนการสอนในโรงเรียนต้องบรรลุจุดหมายและหลักการของหลักสูตร ผู้บริหารต้องไม่ไขว่ไขว่ สับสนในเรื่องนี้จนหันไปดำเนินการที่เกี่ยวกับการนิเทศแบบเพื่อเจ้อ เพื่อฝัน สร้างวิมานในอากาศ การปรับปรุงการเรียนการสอน . จะต้องส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาโดยตรง"

สรุปได้ว่าครูใหญ่เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการนิเทศการสอนและจะเป็นผู้ที่นิเทศการสอนได้ผลดีที่สุด เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับคณะครู ทราบความต้องการ ปัญหาและอุปสรรคของครูเป็นอย่างดี สามารถที่จะจัดบริการสื่อการเรียนการสอนให้แก่ครูได้ ครูใหญ่ทราบลักษณะพื้นฐานของครูแต่ละคนดีจะได้แก้ปัญหาได้ถูกต้อง สภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนนั้น ครูใหญ่มีความรู้และเข้าใจได้ดีกว่าผู้นิเทศภายนอก และผู้นิเทศภายนอก (ศึกษานิเทศก์) มีจำนวนจำกัดไม่สามารถจะบริการครูได้อย่างทั่วถึง ฉะนั้นตามแนวโน้มของการนิเทศการสอนที่ดีนั้น ควรจะให้ครูใหญ่ทำการนิเทศการสอนเอง เพราะเหตุผลดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ครูใหญ่ยังมีทั้งอำนาจและการบริการในบุคคลเดียว และครูใหญ่พึงระลึกเสมอว่างานด้านวิชาการ โดยเฉพาะด้าน

การปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นภารกิจหลักของครูใหญ่

หัวหน้าสายวิชาและผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ทางวิชาการ

หัวหน้าสายวิชา หัวหน้ากลุ่มวิชาหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ทางวิชาการ เป็นบุคคลที่จะทำความคุ้นเคยหรือมีสัมพันธภาพกันในสายวิชาหรือกลุ่มวิชาของตัวเอง เพราะหัวหน้าสายวิชานั้นมีความรับผิดชอบในด้านการสอน ครูใหม่ที่เข้ามาสอนจะต้องขอคำแนะนำปรึกษาจากหัวหน้าสายวิชาของตน และครูเหล่านั้นจะมีความเคารพในความสามารถในฐานะเป็นครูและผู้นำ สันต์ ธรรมบำรุง (2526:74-75) ได้สรุปหัวหน้าสายวิชามีส่วนร่วมในการนิเทศการสอนได้ดังนี้

1. ช่วยเหลือสนับสนุนในการปรุมนิเทศครูใหม่
2. คอยตักเตือนหรือสนับสนุนให้ครูเห็นความเจริญงอกงามในวิชาชีพ
3. ช่วยจัดโปรแกรมการสอนของครูที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการสอน
4. จัดตัวอย่างการสอนที่ดีของแผนกวิชาของตน เพื่อที่จะนำไปสาธิตให้ครูที่มาขอ

คำปรึกษาหารือด้วยวิธีการสอนที่เป็นของตนเอง

5. หาข้อมูลและวัสดุอุปกรณ์ซึ่งจะนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น
6. สร้างขวัญหรือให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้ครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
7. จัดให้ครูมีการพบปะกันเป็นประจำ เพื่อรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อ

ปรับปรุงการเรียนการสอน

8. เข้าไปเยี่ยมในห้องเรียน ทำงานร่วมกันกับครู แนะนำแหล่งความรู้เฉพาะสาขาวิชามาให้ครูในสายวิชาของตน

9. สนับสนุนให้ครูในสายวิชามีผลงานในการค้นคว้า วิจัย

ครูผู้สอน

ครูผู้สอนเป็นผู้นิเทศการสอนได้ 2 ทาง คือ

1. นิเทศการสอนให้แก่เพื่อนครูด้วยกัน ตลอดจนครูผู้ช่วยสอน เพราะหลักการนิเทศการสอนที่ดีเป็นการทำงานร่วมกัน แสดงความเห็นร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะได้ปรับปรุงในสิ่งที่แต่ละบุคคลยังบกพร่องอยู่ หรือช่วยครูผู้สอนที่มีประสบการณ์น้อยกว่าให้เป็นครูที่ดีขึ้นในอนาคต

2. นิเทศการสอนให้แก่ผู้เรียนเพราะหน้าที่และบทบาทของครูตามแนวใหม่ควรจะเป็นผู้เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนได้มากกว่าผลที่ได้รับ หรือเน้นที่จะเรียนรู้ได้อย่างไรมากกว่าจะเรียนรู้อะไร (Learn how To Learn Than Learn how To Know) ครูจึงมีหน้าที่ในการชี้แนะ ช่วยเหลือ สนับสนุน ปรับปรุง และจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่คล้ายที่ปรึกษา

สรุปการนิเทศการสอนจะสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์คือการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีคณะบุคคลดำเนินการซึ่งเรียกคณะบุคคลนี้ว่าผู้นิเทศการสอน จะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย เช่น ศึกษาธิการ ครูใหญ่ หัวหน้าสาขาวิชา ครูผู้สอน และการดำเนินงานของศึกษาธิการจะต้องอาศัยความร่วมมือประสานงาน วางแผนร่วมกันทั้งศึกษาธิการ ผู้นิเทศ และผู้ถูกนิเทศจะต้องมีความจริงจังต่อกันในการทำงาน ทำตนเสมอกัน การนิเทศการสอนต้องเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการของสภาพนิเทศการสอน การเรียนของแต่ละแห่งไป

จากข้อคิดเห็นของนักวิชาการดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการสอนก็ตาม จะมีบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง 4 ฝ่ายด้วยกันคือ ศึกษาธิการ ผู้บริหารโรงเรียน ครูหัวหน้าฝ่ายหรือหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอนโดยแต่ละฝ่ายจะเกี่ยวข้องกับการนิเทศในลักษณะที่แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ของตน

การวางแผนการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

การวางแผนการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนหลายประเภท เป็นกิจกรรมที่อาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาและผู้รับการนิเทศ การนิเทศการศึกษาที่จะประสบผลสำเร็จตามจุดหมายจำเป็นต้องใช้ความสามารถในการคาดหมาย เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้โดยแม่นยำ โดยอาศัยข้อมูลและหลักวิชาต่าง ๆ กล่าวคือ ต้องมีการวางแผนการนิเทศนั่นเอง การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องนิเทศตามแผนงานที่วางไว้

เกี่ยวกับขั้นตอนของการวางแผนการนิเทศการศึกษานั้น บรูตันและบรีคเนอร์ (Burton and Brueckner 1955: pp. 74-80) แนะนำไว้ดังต่อไปนี้

1. ประเมินผลการศึกษาในชั้นต่าง ๆ ตามจุดหมายทางการศึกษา ใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียนรวมอยู่ด้วย

2. ทำรายการสิ่งที่ขาดแคลน สิ่งที่เป็นปัญหา สิ่งที่เป็นความยุ่งยากและสิ่งที่เป็นอุปสรรค โดยการประเมินศึกษาสภาพการณ์นั้น ๆ เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นต้นเหตุของปัญหา ชี้หนทางแก้ไขปัญหาโดยทำรายการต่าง ๆ ได้

3. ใช้วิธีการหมู่พวก (group process) ในการพิจารณารายการที่เป็นปัญหา กำหนดความต้องการและวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา สิ่งเหล่านี้จะเป็นเป้าประสงค์ของโครงการนิเทศการศึกษา

4. วางโครงการในการปรับปรุงสภาพและปัญหาเหล่านั้นซึ่งจะเป็นทางที่ก่อให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอน

ซารี มณีศรี (2523:43-44) ได้กำหนดขั้นตอนที่จำเป็นต่อการวางแผนไว้ดังนี้

1. การประเมินผลได้ทางการศึกษา
2. การวิเคราะห์และการประเมินผลสภาพการเรียนการสอน
3. การปรับปรุงสถานการณ์
4. การคัดเลือกปัญหาจำเป็นต่อการได้รับความสนใจ
5. พัฒนาโปรแกรมการปฏิบัติงาน
6. ประเมินผลที่ได้จากโปรแกรมการนิเทศ

นิพนธ์ กิनावงศ์ (2526:135) กล่าวโดยสรุปว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยขั้นสำคัญ ๆ 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับการแยกแยะปัญหาที่จะต้องแก้ไข โดยการพิจารณาจากความมุ่งหมายที่ประเมินได้

2. พิจารณาทางเลือก คือการกำหนดวิธีการเพื่อสนองจุดมุ่งหมาย พิจารณาข้อขัดข้อง ขีดจำกัด สภาพที่เอื้ออำนวยและวิธีการต่าง ๆ ตัดสินใจเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

3. ปฏิบัติการและประเมินผล คือการพิจารณารายละเอียดของโครงการและแผนงาน ทดลองนำไปปฏิบัติและประเมินผลตามเกณฑ์ที่วางเป็นแนวทางไว้

4. ปรับปรุงและแก้ไข หมายถึงการปรับปรุงแก้ไขความมุ่งหมายวิธีการ ตลอดจนรายละเอียดของแผนงานที่วางไว้

การวางแผนการนิเทศการสอน

ดังกล่าวถึงการวางแผนการนิเทศการศึกษาว่ามีความซับซ้อนเพราะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายประเภท การวางแผนการนิเทศการสอนก็เช่นเดียวกันกับการวางแผนการนิเทศการศึกษา เพราะต้องดำเนินการร่วมกับบุคลากรภายในโรงเรียนหลายฝ่ายทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายผู้นิเทศ และฝ่ายผู้รับการนิเทศ ซึ่ง อุทัย บุญประเสริฐ (2528:107-108) กล่าวว่าเมื่อกำหนดมาตรการ กำหนดแผนงาน โครงการทั้งด้านการนิเทศการศึกษาและการบริหารงานทั่วไปได้ชัดเจนแล้ว ขั้นตอนไปของการจัดทำแผนการนิเทศเป็นแผนปฏิบัติการ ซึ่งการจัดทำแผนปฏิบัติการ จะแสดงในลักษณะเช่นใดทำได้ทั้งลึกลับรูปแบบที่เหมาะสม มีข้อจำกัดอยู่ว่าต้องแสดงให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. สิ่งที่จะต้องปฏิบัติจัดทำ (ระบุขึ้นอันสิ่งที่เกิดขึ้นให้ชัดเจน วัตถุประสงค์)
2. ผู้รับผิดชอบการปฏิบัติ
3. เวลา/ช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติ
4. วิธีการปฏิบัติ ขั้นตอนการปฏิบัติเฉพาะ (ถ้ามี) ขั้นตอนสำคัญ
5. การใช้ทรัพยากร คน เงิน วัสดุ สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ และสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติ

ดังนั้นการวางแผนการนิเทศการสอน ซึ่งจัดเป็นการวางแผนปฏิบัติการนิเทศในโรงเรียนอย่างหนึ่ง ควรมีการระบุถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. บุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการนิเทศการสอน
2. งบประมาณสำหรับการนิเทศการสอน
3. วัสดุอุปกรณ์สำหรับการนิเทศการสอน
4. การกำหนดช่วงเวลาการนิเทศการสอน
5. การประเมินผลการนิเทศการสอน

เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษา

ชาญชัย อาจิมสมาจาร (2525:77-84) กล่าวถึงการใช้นิเทศวิธีการศึกษาว่า การใช้นิเทศวิธีที่เหมาะสมสำหรับการนิเทศนั้นมีเทคนิคแบบต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือก

ใช้เทคนิคให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ

สาย ภาณุรัตน์ (2511:83 - 84) ได้เสนอแนะเทคนิคบางประการในการนิเทศ
การศึกษา ดังนี้

1. เทคนิคเสนอแนะ
 - 1.1 ใช้แทนการออกคำสั่งบังคับ
 - 1.2 ใช้แนะให้ทราบความจำเป็น
2. เทคนิคสาธิต
 - 2.1 ลงมือทำเองเป็นตัวอย่าง
 - 2.2 ส่งปัญหาให้แก้ร่วมกัน

ข้อควรระมัดระวังในเรื่องนี้ คือ ถ้าไม่มั่นใจว่าจะสาธิตได้ดีแล้ว ควรหลีกเลี่ยงการ
สาธิต เพราะแทนที่จะได้ผลดีกลับจะเป็นผลเสีย ถ้าจำเป็นจริง ๆ ที่ต้องสาธิตให้ดู ก็จงเอาครู
ประจำชั้นเข้าสาธิตแทนก็ได้

3. เทคนิคกวีวิจัย
 - 3.1 ปลอ่ยให้แสดงออกมาให้หมดแล้วจึงเติมที่ขาดให้
 - 3.2 ส่งปัญหาทำให้ได้กัน
4. เทคนิคชวนพาทิ
 - 4.1 สนทนาหลักการและวิชาการ
 - 4.2 ให้สิ่งที่ยังขาด
 - 4.3 ชวนให้พูด ชวนให้คิด ชวนให้ทำงาน
5. เทคนิคแพร่พิมพ์
 - 5.1 เสนอสิ่งที่ควรสนใจ
 - 5.2 แนะนำวิธีแก้ปัญหาแล้วเผยแพร่วิธีการ
6. เทคนิคปลุกมทานิยม
 - 6.1 ช่วยทุกข์ยากเป็นการส่วนตัว
 - 6.2 มีจิตมุ่งอยู่ที่เด็กนักเรียน
7. เทคนิคป้อนขนมมเนย
 - 7.1 ป้อนปัญหาง่าย ๆ ที่ไม่เกินความสามารถที่จะขอได้ก่อน แล้วค่อยขยับยาก
ขึ้นเป็นลำดับ

7.2 ช่วยหาทางแก้ปัญหาด้านเป็นที่พอใจ

สันต์ ธรรมบำรุง (2526:94) กล่าวว่า การทำงานใด ๆ ก็ตาม ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึง 3 จุด คือ

- 1) อุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายของงาน
- 2) การวางรูปแบบ โครงสร้างของงาน การจัดสายงานว่าควรจะบริหารอย่างไร ใครมีบทบาทอย่างไร ประสานงานกันอย่างไร
- 3) กำหนดเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงาน

เทคนิคการนิเทศการศึกษามีความสำคัญมาก เพราะช่วยให้งานในหน้าที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าใจจุดมุ่งหมายการศึกษาอย่างกว้างขวาง เข้าใจในปรัชญาการศึกษาเป็นอย่างดี และมีความเข้าใจในความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก

เทคนิคในการนิเทศการสอน

เทคนิคในการนิเทศการสอนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ผู้นิเทศทุกคนจะต้องรู้ เข้าใจ และใช้เทคนิคให้ถูกต้อง เพราะเทคนิคและวิธีการปฏิบัติจะช่วยให้งานบรรลุถึงจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ของการนิเทศการสอน คือ แผนงานที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและองค์ประกอบทั้งหมด หรือทั้งระบบของการเรียนการสอน การนิเทศการสอนเป็นกิจกรรมที่กระทำทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาในหมู่ครูและเด็ก เพื่อสนองนโยบายและจุดประสงค์ในการศึกษาด้วย

กวินน์ เจ ไมเนอร์ (Gwyn J. Minor 1961:326-344) ได้เสนอแนะวิธีการนิเทศการสอนเป็นรายบุคคลไว้ดังนี้

การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Classroom Observation)

วิธีนี้ใช้กันมานานแล้วและยังคงใช้กันอยู่เสมอ ๆ ในการนิเทศเพื่อปรับปรุงการสอน โดยมีการอภิปรายร่วมกันหลังจากการสังเกตการสอน การเยี่ยมชั้นเรียนอาจจะบอกล่วงหน้าหรือไม่บอกล่วงหน้าก็ได้แต่การปฏิบัติการแต่ละแห่ง บางครั้งครูอาจจะเชิญผู้นิเทศการสอนมาเยี่ยมชั้นเรียนก็ได้ ในการสังเกตการสอนในชั้นเรียน มีหลักการระลึกถึงสำหรับผู้เยี่ยมหลายประการ คือ

1. รู้ล่วงหน้าว่าครูเขาสอนหรือทำอะไร แล้วศึกษาบทเรียน อุปกรณ์การสอนที่จะใช้ล่วงหน้าก่อนเยี่ยมชม

2. เตรียมศึกษาวิธีสอนใหม่ ๆ ในเรื่องที่ต้องดำเนินการอยู่นั้นบางที่จะต้องใช้เวลา 2 ถึง 5 วัน ในการที่ผู้นิเทศการสอนจะเข้าใจว่าครูกับนักเรียน กำลังทำอะไร และการเรียนการสอนเป็นอย่างไร
 3. ควรเตรียมการเยี่ยมชั้นเรียนล่วงหน้าเมื่อได้รับเชิญหรือจัดการไปเยี่ยมชั้นเรียนเอง ตามตารางนิเทศที่กำหนดไว้ กำหนดจุดมุ่งหมายของการสังเกตให้แน่นอน
 4. มีการทำบันทึกการสังเกตอย่างที่เป็นจริงว่าครูและนักเรียนทำอะไรกันบ้าง กระตุ้นให้ครูทำบันทึกเสียงการสอนไว้เพื่อนำมาวิเคราะห์
 5. ควรมีการอภิปรายร่วมกับครู ร่วมกันวิเคราะห์การสอนโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการสังเกตที่กำหนดไว้
 6. ไม่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการสอนจนกว่าจะได้วิเคราะห์การสังเกตร่วมกับครู และครูต้องทราบข้อเสนอแนะ
- ถ้าผู้นิเทศการสอนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครูแล้ว จะไม่มีข้อเสียในการสังเกตการสอนเลย

การทดลองในห้องเรียน (Classroom Experimentation)

ในการทดลองนั้นครูจะได้พัฒนาเทคนิค วิธีการ และวัสดุเพื่อใช้ในการสอนใหม่ ๆ การทดลองนี้ยังช่วยประเมินผลงานของนักเรียนและประสิทธิภาพการทำงานของครู ครูแต่ละคนสามารถจะทดลองตามความต้องการของตนเมื่อเห็นว่ามีประโยชน์ ครูควรมีอิสระในการทดลอง แต่มีข้อควรระวังที่สำคัญคือ

1. วิธีการใหม่ที่จะทดลอง ควรได้รับการพิจารณาแล้วว่ามีความมีประสิทธิภาพดีกว่าของเก่า และต้องไม่เกิดผลเสียต่อการเรียนของนักเรียนในภายหลัง
2. ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองจะต้องเข้าใจเหตุผลของการทดลองและให้ความร่วมมือด้วยดี
3. ครูไม่ควรจะตำหนิการทดลองนั้น ๆ ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการทดลองอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จก็ได้

การประชุมหารือ (The Conference or Interview)

การประชุมหารือได้ใช้กันมานานแล้วสำหรับงานนิเทศและประสบผลสำเร็จ เป็นวิธีนิเทศโดยตรงกับครูแต่ละคน ผู้นิเทศการสอนควรจะติดตามผลการเยี่ยมเยียนครูด้วยเหตุผลหลายประการคือ ประการแรก ครูจะมีความกระตือรือร้นเมื่อรู้ว่ามีการมาเยี่ยม

ประการที่สอง ครูหวังที่จะปรึกษากับผู้นิเทศการสอนหลังจากการสังเกตการสอน ประการที่สาม ถ้าไม่มีการพูดคุยหลังจากการสังเกตการสอน ครูจะเกิดความไม่สบายใจ ไม่แน่ใจตนเอง เพราะอาจคิดว่าสอนไม่ดีพอ หรือผู้นิเทศการสอนกำลังคิดอะไรกับตัวเอง ประการสุดท้าย การปรึกษาหารือหลังจากการสังเกตการสอน เป็นวิธีช่วยปรับปรุงการสอนของครูได้ดีขึ้น

เรื่องสำคัญคือ ความสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างครูและผู้นิเทศการสอน ครูต้องแน่ใจว่ามีคนสนใจปัญหาของตนและความสนใจปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหานั้นในความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้นิเทศการสอนนั้น

การพาครูไปเยี่ยมชมและสังเกตการสอน (Intervisitation and Observation)

เป็นวิธีการที่มีค่าสำหรับครูหลายประการ คือครูจะได้เห็นวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ สังเกตการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ได้เห็นครูที่สอนดี ๆ และประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับการสังเกตการสอนและการสังเกตการสอนคือจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการไปเยี่ยมชม แต่ละครั้งให้แน่นอนและควรมีการติดตามผลโดยปรึกษาหารือและอภิปรายการดำเนินการที่ได้เห็นมา

การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน (Selection of Materials for Teaching)

ครูมีแนวโน้มที่จะเจริญงอกงามขึ้นถ้ามีโอกาสเลือกแบบเรียนและอุปกรณ์การสอนของเขาเอง อย่างไรก็ตามผู้นิเทศการสอนมีหน้าที่ช่วยกำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมในการเลือกครูจะมีโอกาสใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเทคนิคการสอนของเขามากที่สุด

การประเมินผลตนเอง (Self - Evaluation)

งานที่ยากมากที่สุดสำหรับครูคือการประเมินผลตนเอง บางคนมีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะให้คนประเมินผลตนเองอย่างเที่ยงธรรม บางคนเชื่อว่าถ้ามีเครื่องมือประเมินผลที่ดี การประเมินผลตนเองจะได้ผลดีมาก ชนิดของเครื่องมือที่ใช้ได้ผลมีดังนี้

1. แบบสอบถามความเห็นนักเรียน โดยคำถามเปิดให้เติมคำในช่องว่าง โดยนักเรียนไม่ต้องลงชื่อ มีคณะนักเรียนรวบรวมคำตอบเหล่านั้นแล้วสรุปส่งครู ซึ่งครูไม่มีโอกาสทราบความเห็นของนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. วิเคราะห์ผลการทดสอบหรืองานเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น เป็นเกณฑ์

3. เขียนรายงานกิจกรรมของนักเรียนในการทำงานเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มย่อย และความร่วมมือในการทำงานเป็นกลุ่มใหญ่
4. บันทึกการทำงานของครูประจำวันและวิเคราะห์วิธีการที่ใช้อยู่นั้น
5. บันทึกกิจกรรมของชั้นเรียนในวันที่กำหนดวันใดวันหนึ่ง หรือในหน่วยงานหนึ่ง ๆ นำมาวิเคราะห์และพิจารณาวิธีการตอบสนองที่ได้รับ

การนิเทศเป็นกลุ่ม

การจัดตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (Committees)

การจัดตั้งกรรมการกลุ่มขนาดเล็กเพื่อศึกษาความจริงในกลุ่มขนาดใหญ่มีประโยชน์มาก เมื่ออยากทราบข้อมูลต่าง ๆ อย่งไรก็ตามการแบ่งกลุ่มขนาดเล็กโดยไม่กำหนดหน้าที่และขอบเขตของงานให้ชัดเจนอาจจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

การจัดตั้งคณะกรรมการย่อยในโรงเรียนขนาดใหญ่ให้ทำหน้าที่พิเศษต่าง ๆ มีประโยชน์ เช่น คณะกรรมการรายงานผู้ปกครอง คณะกรรมการจัดทำงานประจำ คณะกรรมการกิจกรรม เป็นต้น คณะกรรมการเหล่านี้ใช้ประมาณ 4-5 คน คณะกรรมการปฏิบัติการย่อยนี้เมื่อดำเนินโครงการเฉพาะเรื่องแล้วรายงานให้คณะครูทราบ

กลุ่มศึกษาวิชาการ (Course Work)

หมายถึงการที่ครูไปศึกษาความรู้เพิ่มเติมนอกเวลาที่สอน อาจจะเป็นภาคฤดูร้อนหรือเรียนตอนเย็นในสถาบันชั้นสูง อาจจะเป็นระดับปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรชั้นสูง โดยปกติจะมีการเพิ่มเงินเดือนให้แก่ครูที่ไปศึกษาและได้ความรู้มา โดยมีความเชื่อว่าเมื่อได้รับการศึกษาเพิ่มเติมย่อมสามารถปรับปรุงการทำงานและการสอนดีขึ้น ข้อบกพร่องของการเรียนวิชาการชั้นสูง คือ

1. วิชาบางวิชาากเกินไปที่จะนำมาใช้กับสภาพการณ์จริง
2. ผู้สอนบางคนไม่รู้วิธีการนำประสบการณ์จริง ๆ ของครูมาใช้
3. วิธีการบรรยายในการสอนไม่เหมาะกับการพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ
4. ผู้สอนบางคนไม่ได้ระลึกถึงปัญหาประจำวันและความต้องการของครูจริง

ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (Curriculum Laboratory or Curriculum Library)

เป็นศูนย์กลางที่จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์และหนังสือคู่มือ แบบเรียนต่าง ๆ เป็นแหล่ง

วิทยาการและกระตุนการทำงานในวิชาชีพครู ลักษณะห้องปฏิบัติการหลักสูตรประกอบด้วย

1. หนังสือ วารสารเกี่ยวกับวิชาชีพ
 2. อุปกรณ์การสอนและวัสดุช่วยสอนต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพ คู่มือครู หนังสือ
- อ่านประกอบ เป็นต้น
3. มีที่คั่นคว่ำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้ได้ศึกษาเป็นรายบุคคล
 4. เครื่องถ่ายเอกสาร
 5. แบบทดสอบต่าง ๆ ทั้งข้อสอบมาตรฐานและข้อสอบที่ครูทำขึ้นเอง
 6. เครื่องมือสำหรับพิมพ์เอกสาร หรือผลิตวัสดุอุปกรณ์
 7. บุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมทางบรรณารักษ์และ
- โสตทัศนูปกรณ์

ผู้นิเทศการสอนจะต้องคุ้นเคยกับห้องปฏิบัติการ และพร้อมที่จะแนะนำการใช้ให้กับครูอย่างมีประสิทธิภาพ

การอ่านเฉพาะเรื่อง (Directed Reading)

เป็นการแนะนำและส่งเสริมให้ครูอ่านบทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการสอนของตน อาจเป็นการเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เมื่อครูยอมรับและเห็นด้วยกับบทความนั้น ๆ มากกว่าที่จะยอมรับฟังจากผู้นิเทศการสอน ครูได้รับการส่งเสริมและแนะนำให้อ่านตามความต้องการและความสนใจของแต่ละคน ในการที่จะปรับปรุงจุดอ่อนหรือความรู้ที่ตนขาดไป

ข้อจำกัดของวิธีการนี้คือ

1. ครูบางคนอ่านหนังสือและทำความเข้าใจได้ช้า
2. ครูมีความปรารถนาที่จะเรียนเป็นกลุ่ม
3. ผู้นิเทศการสอนไม่มีเวลาที่จะกำหนดความรู้ความต้องการของครู

การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching)

การสาธิตการสอนเป็นการนิเทศแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล ถ้าสาธิตการสอนให้ครูหลาย ๆ คนดูเป็นการนิเทศแบบกลุ่ม แต่ถ้าแสดงวิธีสอนที่ดีเป็นรายบุคคลให้ครูคนหนึ่งดูตามคำขอร้องก็เป็นกรนิเทศแบบรายบุคคล การสาธิตการสอนที่ดีจะต้องเตรียมการอย่างรอบคอบและมีความมุ่งหมายที่แน่นอนให้ออกาสครูได้เห็นวิธีการสอนใหม่ ๆ ครูที่สังเกตการสอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสาธิตก่อนมีการจัดบันทึกอย่างระมัดระวัง มีการอภิปรายการสอนร่วมกับครูอื่น ๆ และผู้สาธิตภายหลังการสาธิตแล้ว

ข้อจำกัดของการสาธิตการสอนมีดังนี้

1. การพัฒนาการสอนต้องใช้เวลาในการสาธิตนาน
2. ผู้นิเทศการสอนบางคนไม่สามารถสาธิตการสอนที่ดีได้
3. ครูที่สอนดีหลายคนอาจไม่ชอบแสดงการสอน หรือช่วยผู้นิเทศการสอนทำการ

สาธิตการสอน

การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip for Staff Personnel)

การจัดทัศนศึกษาสำหรับครูก็คล้ายกับการจัดการศึกษานอกสถานที่สำหรับเด็ก ในกรณีของครูนั้น ครูจะต้องหารือกับผู้นิเทศการสอนวางแผนไปเยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ นอกชุมชน อาจจะเป็นสถานศึกษาแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ครูจะต้องศึกษาและประเมินผลแต่ละครั้งของการไปศึกษานอกสถานที่ การศึกษานอกสถานที่เป็นการเพิ่มประสบการณ์ตรงให้แก่ครูมากที่สุด

การฟังคำบรรยาย (Institutes and Lectures)

การจัดเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษให้ครูฟังเฉพาะเรื่องต่าง ๆ อาจเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ วิธีการสอนใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม วิธีการที่ให้ครูฟังจะได้ผลดีนั้นควรใช้เวลาประมาณ 20 - 30 นาที

การอภิปราย (Panel or Forum Discussion)

เป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการให้การศึกษาแก่ครู โดยความเชื่อที่ว่าทุก ๆ คนต้องการได้รับการยกย่อง ยอมรับจากบุคคลอื่นดังนั้นครูจะต้องเตรียมการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในการอภิปราย ผู้นิเทศการสอนมีโอกาสดำเนินให้ครูตื่นตัว ขวนขวายเพื่อแสดงความคิดและความสามารถของตนเอง อย่างไรก็ตามถ้าวิธีนี้ใช้บ่อยเกินไป ครูจะไม่เห็นความสำคัญของการช่วยแสดงความคิดเห็นและไม่เห็นความจำเป็นของวิธีการนี้ เพราะเราอาจใช้วิธีอื่นอีกหลายวิธี จะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในงาน

ห้องสมุดเฉพาะวิชา (Professional Libraries)

โรงเรียนบางแห่งรวมทั้งห้องสมุดวิชาชีพเข้ากับห้องปฏิบัติการหลักสูตรผู้นิเทศการสอน บางโรงเรียนถือว่าโรงเรียนต้องมีห้องสมุดสำหรับเป็นที่รวมวารสารและวัสดุต่าง ๆ ที่เลือกไว้เพื่อความเจริญและการปรับปรุงของครู ควรเป็นห้องที่สบายมีเก้าอี้เหมาะสม แสงสว่างดี และมีเครื่องมือพร้อม ครูควรจะมีอิสระที่จะมาใช้ด้วยตนเองตลอดเวลา นำหนังสือและวัสดุออกไปได้ตามความต้องการ ภายในห้องควรมีที่สำหรับประชุมย่อย ๆ หรือประชุมพิจารณาปัญหาธรรมดาหรือปรึกษาหารือกันได้อย่างสะดวกสบาย

องค์การวิชาชีพและการประชุมทางวิชาชีพ (Professional Organization and Meeting)

การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจของกลุ่มคนวิชาชีพเดียวกัน กำลังมีประโยชน์เพิ่มมากขึ้นทุกที มีการจัดการประชุมเป็นประจำปี เป็นเวลาหลาย ๆ วันเกี่ยวกับปัญหา และแผนงานการปรับปรุงการสอนรวมทั้งเรื่องเกี่ยวข้องอื่น ๆ

ในการประชุมทางวิชาชีพนั้นมีคุณค่ามาก นอกจากมีคุณค่าของวิชาการแล้วยังมีคุณประโยชน์ในทางสังคมของครู ทำให้ครูพบปะกับบุคคลต่าง ๆ และรู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้นด้วย หลังจากการประชุมแล้ว ควรให้ครูได้เขียนรายงานเกี่ยวกับการประชุมและถ้ามีการตีพิมพ์เผยแพร่ก็จะมีประโยชน์มากขึ้น

ป้ายนิเทศ หนังสือคู่มือครู (Supervisory Bulletins, Handbook and Guides)

การจัดป้ายนิเทศมีคุณค่ามากสำหรับโรงเรียนใหญ่ ๆ จุดมุ่งหมายในการจัดเพื่อให้บุคลากรทราบถึงแผนงานและโครงการใหม่ ๆ ตลอดจนวัสดุและอุปกรณ์ใหม่ ๆ เพื่อให้ทุกคนได้ทราบว่ามิอะไรที่น่าสนใจในขณะนั้น

ในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูน้อยกว่า 30 คน ความจำเป็นในการใช้ป้ายนิเทศอาจน้อยลง เพราะทุกคนได้พบกันทุกวันอยู่แล้ว คู่มือครูอาจนำมาใช้แทนป้ายนิเทศได้หลาย ๆ กรณี เช่น การจัดคู่มือครูสำหรับครูพิเศษ

การจัดป้ายนิเทศยังมีจุดมุ่งหมายอื่น กล่าวคือทำให้ชุมชนเข้าใจงานของโรงเรียน และโครงการความก้าวหน้าของโรงเรียน เป็นต้น

การปฐมนิเทศครูใหม่ (Orientation of New Teachers)

ผู้นิเทศการสอนควรจะมีมือกับโรงเรียนในการปฐมนิเทศครูใหม่ก่อนโรงเรียนเปิด เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้คุ้นเคยกับโรงเรียนและงานในหน้าที่ใหม่จะต้องทำ ในกรณีนี้ควรช่วยให้ครูใหม่มีความรู้ในสิ่งต่อไปนี้

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
2. ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน
3. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน
4. ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนควรปฏิบัติตาม
5. การจัดสายงานของฝ่ายบริหาร
6. สวัสดิการต่าง ๆ ที่ครูควรจะได้รับ

7. สภาพในการทำงาน
8. การวางโครงการสอนและบันทึกการสอน
9. บริการต่าง ๆ ในโรงเรียนที่ครูจะนำมาใช้ประกอบการสอน
10. บทบาทของครูใหม่: จะต้องทำเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ

การให้ความรู้แก่ครูใหม่: อาจทำได้ด้วยการบรรยาย การสนทนา อภิปราย ชักถาม หรือแลกเปลี่ยนที่พิมพ์ไว้เสร็จแล้วไปให้ครูอ่าน ครูใหม่ควรศึกษาหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน สิ่งเกิดการสอนของครูอื่นก่อนลงมือสอนจริง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรจะดีได้ จะต้องนำผลจากการวิจัยมาปรับปรุงแก้ไข การวิจัยจะเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ทำให้ค้นพบความจริงในความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอนกับหลักสูตร ผู้ร่วมงานทุกคนต้องร่วมมือกัน ต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของงานที่จะปรับปรุง ต้องมีการประชุมชี้แจงให้เข้าใจเสียก่อน การนิเทศการศึกษามุ่งดูพฤติกรรมการสอนของครู คู่มือการใช้อุปกรณ์การสอนและวิธีสอนแบบใหม่

สรุปการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้แก่ การศึกษาค้นคว้าโดยผู้ปฏิบัติงานหรือปรับปรุงงานที่ปฏิบัติอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

พินัส หันนาคินท์ (2524:210-211) กล่าวว่าเพื่อให้การนิเทศการสอนเป็นไปอย่างได้ผล ครูใหญ่ควรจัดให้มีกิจกรรมเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพของครูในโรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้หากจะกล่าวโดยทั่วไปก็คือ วิธีการให้การศึกษแก่ครูในระหว่างประจำการ (In - Service Education) นั้นเอง วิธีการที่ขอเสนอคือ

1. จัดการประชุมชี้แจง หรืออภิปรายในปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน เช่น เรื่องจุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดทางการศึกษา

2. ทหาทางให้ครูได้อ่านนิตยสารทางวิชาการ เช่น การจัดหานิตยสารเหล่านี้ไว้ให้อ่าน หรือจัดเวรให้ครูแต่ละคนเสนอผลที่ได้จากการอ่าน พร้อมทั้งการวิจารณ์บทความต่าง ๆ ต่อที่ประชุมครูในหมวดวิชา หรือในโรงเรียน

3. สนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการวัดผล โดยเฉพาะในระยะก่อนเปิดภาคเรียน เช่น การช่วยกันจัดทำโครงการสอน การวิเคราะห์หลักสูตรออกมาในรูปจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เป็นต้น

4. สนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติ หมายถึงการค้นคว้าหาความเป็นไปของงานที่ได้กระทำไปแล้ว ความจริงที่ได้พบนี้ย่อมจะนำไปสู่การรู้จักตัวเองดีขึ้น และย่อมจะเป็นรากฐานในการที่จะปรับตัวเองหรือการทำงานหรือแม้แต่จุดหมายบางอย่างให้ดีขึ้น เช่น เมื่อทำการวัดผลนักเรียนไปแล้ว ครูใหญ่อาจสนับสนุนให้คณะครูช่วยกันวิจัยดูว่ากระบวนการวัดผลที่กระทำมาแล้วนั้นได้ผลตรงตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้แล้วหรือไม่ หากไม่ได้ผลหรือบกพร่องจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เป็นต้น

5. การสาธิตการสอน ซึ่งอาจจะกระทำโดยผู้นิเทศในโรงเรียนนั้นหรืออาจจะเชิญวิทยากรจากที่อื่นก็ได้ แต่ถ้าจะให้ดีแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศนั้นไม่ใช่เก่งแต่พูดเท่านั้น อย่่างไรก็ตามปัญหาบางเรื่องที่ครูนำมาปรึกษาอาจจะเกินความสามารถของผู้ทำหน้าที่นิเทศในโรงเรียน ถ้าเป็นเช่นนั้นก็น่าจะยอมรับตามตรงและหาทางช่วยเหลือจากวิทยากรภายนอก

จะเป็นการสาธิตโดยใครก็ตาม สิ่งที่จะต้องตามมาคือการวิจารณ์ถึงจุดเด่นและจุดด้อย เพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงในกาลต่อไป

6. การไปดูการสอนของครูในโอกาสอันควร โดยเฉพาะครูใหม่ ปัญหาในเรื่องนี้ อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรครูจึงจะไม่เกิดความรู้สึกว่าผู้นิเทศไปคอยจับผิดในการทำการสอน วิธีแก้ปัญหาย่างหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือความพยายามทำให้ครูเกิดความรู้สึกว่ามีปัญหาในการสอน และต้องการความช่วยเหลือแนะนำเพื่อที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้น

ในการไปดูการสอนนั้น ควรจะต้องเริ่มตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงสิ้นสุดขบวนการสอนในช่วงเวลานั้น ๆ การที่ไปดูการสอนเพียงชั่วครูแล้วสรุปว่าผลการสอนจะออกมาในรูปใดนั้น เป็นการกระทำที่เสี่ยงต่อความผิดพลาดที่จะให้คำแนะนำอยู่มาก ยิ่งกว่านั้น ครูผู้สอนยังเกิดความรู้สึกว่าผู้นิเทศไม่มีความจริงใจที่จะช่วยเหลืออีกด้วย หากเป็นเช่นนั้นการนิเทศก็จะไร้ความหมายลงไปอย่างมาก

การนิเทศการสอนเป็นงานสำคัญที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ดีขึ้น ความสำเร็จจะมีมากน้อยเพียงไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของครูใหญ่ที่จะวางมาตรการและวิธีการ รวมทั้งใช้ภาวะความเป็นผู้นำที่จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจช่วยกันปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงเท่าที่ความสามารถของคณะครูในโรงเรียนจะอำนวยให้เป็นไปได้

จากแนวความคิดจัดเทคนิคในการใช้การนิเทศการสอนในโรงเรียนของนักวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ว่าการนิเทศการสอนสามารถใช้เทคนิคได้หลายวิธี ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย

และสถานการณ์อันเหมาะสมในการที่จะนำไปใช้ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของสิ่งที่ต้องการ เทคนิควิธีที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการนิเทศการสอน คือ

1. การสังเกตการสอน
2. การจัดประชุมชี้แจงหรืออภิปราย
3. การสนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ
4. สนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติ
5. การสาธิตการสอน
6. การหาทางให้ครูได้อ่านวารสารทางวิชาการ
7. การเยี่ยมชมชั้นเรียน

การควบคุม ติดตาม กำกับการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

การควบคุมงานเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญในการบริหารการดำเนินการ เพราะในการบริหารงานมีความสำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือความพยายามในอันที่จะใช้พลังของกลุ่มให้ความร่วมมือประสานกันทำงานอย่างมีเหตุผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องมีการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติจัดทำ แล้วจะต้องมีการควบคุม ติดตาม กำกับการปฏิบัติงานนั้น ซึ่ง โฟทอร์ย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2529:80) กล่าวว่า การควบคุมงานนั้นมีวัตถุประสงค์เด่นอันสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. ต้องการให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดหรือมุ่งหวัง
2. ต้องการให้เกิดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้งานของส่วนรวมหรือองค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สมพงษ์ เกษมสิน (2526:224) ได้ให้ความหมายของการควบคุมงานไว้ว่า "การควบคุมเป็นกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้ดำเนินการไปในขอบเขตหรือกรอบที่กำหนดไว้ซึ่งนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อการสั่งงานทุกระดับ โดยสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือต่อการปฏิบัติงานนั้น ๆ"

หลักการควบคุมคุณภาพงาน

ในการควบคุมคุณภาพงานที่ดีควรจะอาศัยหลักการต่าง ๆ ดังที่ สัจด์ อุทรานันท์ (2530:180-188) อ้างถึง โลเวอร์รี่ (Lowery, 1985, PP. 95-96) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. หลักแห่งความรับผิดชอบของงานภายในองค์การ - ควรจะสร้างระบบการควบคุมคุณภาพงานโดยยึดเอาความรับผิดชอบต่องานเป็นหลัก เพื่อจะสามารถจำแนกผู้ปฏิบัติงานออกมาให้ได้อย่างชัดเจนว่าผู้ใดปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว
2. หลักแห่งความต้องการขององค์การ - จัดทำโครงสร้างของระบบการควบคุมให้ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็น (needs) ขององค์การและตอบสนองต่อการวัดผลการปฏิบัติงานขององค์การ
3. หลักแห่งความเกี่ยวข้องและเหมาะสม - ข้อมูลที่จัดทำขึ้นจากการควบคุมคุณภาพควรจะ เป็นข้อมูลแบบง่าย ๆ และมุ่งประเด็นไปที่เหตุการณ์หรือผลซึ่งผู้บริหารและผู้นิเทศมีความเห็นว่ามีค่าที่สำคัญที่สุด
4. หลักแห่งความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ - ระบบการควบคุมควรจะต้องตระหนักถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้วย ค่าใช้จ่ายในการควบคุมจะขึ้นอยู่กับการดำเนินการวัดความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ในหลายกรณีอาจจะกระทำเพียงการคาดคะเนหรือประมาณการก็เป็น การเพียงพอแล้ว
5. หลักแห่งการยืดหยุ่น - การควบคุมจำเป็นจะต้องให้มีความยืดหยุ่นได้พอสมควร เพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายในกรณีที่เกิดความจำเป็น
6. หลักแห่งความรวดเร็วและตรงตามเวลา - ระบบการควบคุมควรจะ สามารถรายงานความเบี่ยงเบนหรือความผิดปกติได้อย่างรวดเร็วก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาวิกฤติไป ข้อมูลที่นำเสนอจำเป็นจะต้องสะท้อนและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด
7. หลักแห่งการควบคุมความสำคัญ - ทั้งปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิตของระบบการควบคุมควรจะมุ่งเน้นที่จุดควบคุมความสำเร็จและจุดมุ่งหมายขององค์การ
8. หลักแห่งการยอมรับ - ปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิตของระบบการควบคุมจะต้องเป็นที่เข้าใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน เพื่อให้ทุกคนยอมรับในระบบการควบคุมที่ได้จัดให้มีขึ้น
9. หลักแห่งจุดมุ่งหมาย - จุดมุ่งหมายในการพัฒนาและการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติมีส่วนในการปรับปรุงความถูกต้องและการยอมรับเป็นอย่างมาก ดังนั้นมาตรฐานในการประเมินบุคคลหรือการปฏิบัติงานควรจะ เป็นที่ทราบกันล่วงหน้าและจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของข้อมูลภายนอกด้วย
10. หลักแห่งการคิดถึงผู้ปฏิบัติงาน - ระบบการควบคุมจะต้องตั้งขึ้นโดยคำนึงถึงผู้ปฏิบัติงานมากกว่าการคิดถึงผู้ควบคุม การควบคุม เรื่องที่ทรมานทมิ้มเกินไปจะสร้างความสับสน

ความคับข้องใจ และความไม่พึงพอใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และยังเป็นผลเสียต่อคุณภาพของงานอีกด้วย

11. หลักแห่งความมีประสิทธิภาพ - ระบบการควบคุมที่ดีจะต้องแสดงให้เห็นถึงความผิดปกติที่เกิดขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่าอะไรผิด ใครเป็นผู้รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับหน้าที่ในส่วนไหนขององค์การ

12. หลักแห่งการมองอนาคต - การควบคุมที่มีประสิทธิภาพจะต้องคาดคะเนถึงปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ภายหลังจากการจัดทำระบบการควบคุมเรียบร้อยแล้ว ควรจะมีการทดลองนำไปใช้เป็นระยะ ๆ เพื่อดูว่าระบบการควบคุมนั้นจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใด

ลักษณะการควบคุมที่ดี

สังัด อุทรานันท์ กล่าวถึง ฟุลเมอร์ และแฟรงกลิน (Fulmer and Franklin, 1982, PP. 216-217) ได้เสนอแนะว่า การควบคุมงานที่ดีควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. จะต้องมึจุดมุ่งหมายในการควบคุมที่ชัดเจน
2. จะต้องระบุกิจกรรมในการควบคุมอย่างเด่นชัด
3. จะต้องสอดคล้องกับระบบการบริหารของหน่วยงาน
4. จะต้องเป็นที่เข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทุกคนทั้งผู้ควบคุมและผู้ปฏิบัติ
5. จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องต่อไปนี้คือ
 - การรายงานจะต้องชี้ให้เห็นสิ่งสำคัญ หรือ เหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน
 - หากพบข้อบกพร่องหรือผิดพลาดอย่างไรให้รีบรายงานทันที
 - หากมีสิ่งไหนที่ได้รับการแก้ไข และเป็นไปอย่างถูกต้องแล้วให้รายงานให้

ทราบด้วย

6. ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 - การดำเนินการจะต้องเป็นไปอย่างประหยัด
 - คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว
 - มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติพอสมควร

การควบคุมงานโดยทั่วไปจะกระทำใน 3 ระยะ คือ

1. การควบคุมก่อนการทำงาน (Preliminary Control) มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น การควบคุมก่อนการทำงานจึงเป็นการให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีสิ่งใดบกพร่องไม่ว่าจะเป็นคน วัสดุ หรือการเงิน
2. การควบคุมระหว่างการทำงาน (Concurrent Control) เป็นการตรวจสอบการทำงานที่กำลังดำเนินการอยู่ว่าเป็นอย่างไรทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การควบคุมระหว่างการทำงานจึงเป็นการรักษามาตรฐานของงานต่าง ๆ ให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. การควบคุมหลังการทำงาน (Feedback Control) เป็นการตรวจสอบเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงงานในส่วนที่จะทำในช่วงเวลาต่อไป การควบคุมภายหลังการทำงานเสร็จสิ้นลงไปมักจะพิจารณาถึงการใช้จ่ายเงินราคามาตรฐาน บัญชีการเงิน การควบคุมภายหลังการทำงานสิ้นสุดลงไปแล้วนี้เป็นการใช้ข้อมูลในอดีตมาเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต (Fulmer and Franklin, 1982, P. 225)

จากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมงานดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการควบคุมการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนได้เช่นกัน เพราะการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนเป็นการปฏิบัติงานซึ่งจะต้องมีการวางแผนการปฏิบัติและการทำงานใด ๆ เมื่อมีแผนการปฏิบัติย่อมต้องมีการควบคุมติดตาม กำกับการปฏิบัติเสมอ เพื่อให้การปฏิบัติการทำงานบรรลุผลตามจุดหมายที่วางไว้ การควบคุม ติดตามการดำเนินการนิเทศควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. การควบคุมก่อนการทำงาน
2. การควบคุมระหว่างทำงาน
3. การควบคุมหลังการทำงาน

การสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

ในการดำเนินงานนิเทศนั้นโดยทั่วไปผู้บริหารมักจะมอบให้ผู้นิเทศเป็นผู้กระทำ ในลักษณะเช่นนี้การนิเทศจะสำเร็จลงได้ด้วยดีก็จำเป็นจะต้องอาศัยการสนับสนุนของผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะการนิเทศมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณการเงิน เป็นต้น ซึ่ง สัจจ อูทรานันท์ (2530:197-198) กล่าวถึงการจัดการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ดังนี้

การสนับสนุนในด้านบุคลากร

การนิเทศการศึกษาต้องการการสนับสนุนในด้านบุคลากรทั้งในด้านผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ สำหรับในด้านผู้นิเทศนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องจัดให้มีผู้นิเทศจำนวนเพียงพอที่จะรับผิดชอบต่อการนิเทศครูในหน่วยงาน และจะต้องพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้นิเทศแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถในการทำงาน ส่วนในด้านผู้รับการนิเทศนั้นผู้บริหารจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศเข้าร่วมในโครงการนิเทศที่ได้จัดขึ้น หากผู้บริหารได้ถือว่าการพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงานเป็นนโยบายของการบริหารแล้วก็จะเป็นการสนับสนุนด้านบุคลากรที่ดีมาก

การสนับสนุนด้านอาคารสถานที่

การดำเนินการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นจะต้องใช้สถานที่สำหรับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นของการให้ความรู้แก่ผู้รับการนิเทศจะต้องอาศัยห้องประชุมซึ่งเป็นสถานที่ที่มีขนาดความจุเพียงพอกับผู้เข้ารับการนิเทศ นอกจากนั้นยังต้องการได้รับการสนับสนุนในด้านแหล่งวิชาการอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ห้องสมุด ห้องบริการสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

ในการจัดการนิเทศการศึกษาต้องการใช้เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น พิมพ์ดีด เครื่องโรเนียว เครื่องโสตทัศนอุปกรณ์ ตลอดจนวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ การให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์จะทำให้การนิเทศเป็นไปด้วยความสะดวกและบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้โดยง่าย

การสนับสนุนด้านงบประมาณการเงิน

ในการจัดการนิเทศการศึกษาในบางครั้งอาจจำเป็นต้องใช้เงินในการจัดดำเนินการเป็นจำนวนมาก เช่น การฝึกอบรม การจัดประชุมสัมมนา หรือในกรณีที่หน่วยงานไม่จัดการฝึกอบรมหรือประชุมสัมมนาขึ้นเองก็อาจจะต้องใช้เงินในการส่งบุคลากรไปรับการอบรมหรือร่วมประชุมสัมมนาที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นก็ได้

ดังนั้นในการนิเทศการสอนในโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

คือ

1. สนับสนุนด้านบุคลากร

2. สนับสนุนด้านอาคารสถานที่
3. สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์
4. สนับสนุนด้านงบประมาณการเงิน

นอกจากนี้สิ่งจำเป็นในการสนับสนุนการนิเทศการสอนที่ผู้บริหารหรือผู้นิเทศต้องทำคือการสร้างเสริมกำลังใจ

การประเมินผลการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอน

การประเมินผลการนิเทศ

การประเมินผลการนิเทศเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการนิเทศการสอน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญซึ่งจะทำให้ทราบว่า การปฏิบัติการนิเทศได้บรรลุผลเพียงใดในการประเมินผลการนิเทศการสอนนั้นสามารถนำหลักการประเมินผลการนิเทศการศึกษามาใช้ในการประเมินการนิเทศการสอนได้ เพราะการนิเทศการสอนและการนิเทศการศึกษาเป็นการปฏิบัติหรือดำเนินการร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพหรือคุณภาพของนักเรียน ซึ่งในการประเมินผลการนิเทศนี้ สังกัด อุทราพันธ์ (2530:220-224) ได้เสนอหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการนิเทศไว้ดังนี้

1. หลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินผลการนิเทศการศึกษา

- 1.1 ผู้รับผิดชอบ

ผู้รับผิดชอบในการประเมินผลการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ผู้นิเทศหรือผู้ที่รับมอบหมาย

- 1.2 ขอบเขตของการประเมินผลการนิเทศ

การประเมินผลการนิเทศจะประกอบด้วย การประเมินผลในสิ่งต่อไปนี้

- 1) ผลผลิตหรือสัมฤทธิ์ผลของการนิเทศ
- 2) กระบวนการปฏิบัติงาน
- 3) ทรัพยากรที่ใช้ในการนิเทศ

- 1.3 วิธีดำเนินการประเมินผลการนิเทศ

วิธีการประเมินผลการนิเทศนั้นจะทำได้ดังนี้คือ

- 1) ประเมินผลด้วยเครื่องมือชนิดต่าง ๆ

2) ประเมินผลโดยการประชุมปรึกษาหารือ อภิปรายกลุ่มหรือประชุม
สัมมนาผู้เกี่ยวข้อง

จากหลักการดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นหลักการประเมินผลการนิเทศการสอนได้
คือ การประเมินผลการนิเทศการสอนควรประกอบด้วย

1. ผู้รับผิดชอบในการประเมินผลการนิเทศ
2. การกำหนดขอบเขตของการประเมินการนิเทศ
3. มีวิธีการดำเนินการประเมินผลการนิเทศ

การประเมินควรทำในลักษณะของการประเมินทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

ผลที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ

จากคำนิยามของการนิเทศที่กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือกระบวนการทำงาน
ร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน"
มีสิ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผลของการนิเทศคือ "สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของ
นักเรียน" และ "กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา" สัจจ อูทรานันท์
(2530:221-222)

1. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน

ถึงแม้ว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นเป้าหมายสูงสุดของการนิเทศ
การศึกษาก็ตาม ในทัศนะของผู้เขียนก็มีความเห็นว่าสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนเป็นตัวแปรที่ไม่เหมาะ
กับการประเมินสัมฤทธิ์ผลของการจัดการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากการจะรู้เกี่ยวกับ
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนนั้นจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนาน และที่สำคัญอีก
ประการหนึ่งก็คือการที่นักเรียนจะมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดีหรือไม่ดีเพียงใดนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับ
สภาพปัจจุบันทางการบริหารและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้นในการประเมินสัมฤทธิ์ผล
ทางการนิเทศจึงไม่ควรจะยึดมั่นกับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนโดยตรง

2. กระบวนการทำงานร่วมกับผู้รับการนิเทศ

ตามเป้าหมายของการนิเทศนั้นนอกจากจะมุ่งหวังคุณภาพของนักเรียนแล้ว การ
นิเทศได้มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้
รับการนิเทศนี้เองจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลทำให้ผลงานซึ่งได้แก่สัมฤทธิ์ผลในการเรียน
ของนักเรียนสูงขึ้น ดังนั้นในทัศนะของผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่จะประเมินผลการนิเทศว่า

ได้ผลดีเพียงใดนั้นควรมุ่งเน้นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานร่วมกับผู้รับการนิเทศ โดยตรง

ตัวแปรที่เกิดจากการนิเทศซึ่งควรทำการประเมิน

ตามที่ได้เสนอให้ทำการประเมินผลการปฏิบัติงานนิเทศที่เกิดขึ้นกับตัวผู้รับการนิเทศนั้น หากจะพิจารณาถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา ก็พอจะกล่าวได้ว่าตัวแปรที่ควรทำการวัดและประเมินผลจะประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

1. ตัวแปรที่เป็นผลซึ่งเกิดขึ้นกับผู้รับการนิเทศ ได้แก่
 - 1.1 ระดับความสามารถในการทำงานของผู้รับการนิเทศ
 - 1.2 การเพิ่มจำนวนของบุคลากรที่มีคุณภาพภายในหน่วยงาน
 - 1.3 ความตั้งใจในการทำงานของบุคลากร
 - 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรภายในหน่วยงาน
2. ตัวแปรที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการนิเทศ ได้แก่
 - 2.1 เจตคติของผู้รับการนิเทศที่มีต่องานและต่อผู้ร่วมงาน
 - 2.2 ความผูกพันของผู้รับการนิเทศที่มีต่อเป้าหมายในการทำงาน
 - 2.3 ระดับของจุดมุ่งหมายที่จัดตั้งขึ้นโดยผู้รับการนิเทศ
 - 2.4 ระดับของความจงรักภักดีที่มีต่อกลุ่มและระดับของคำมั่นสัญญาของกลุ่มทำงาน
 - 2.5 ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในตนเอง ในเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา
 - 2.6 ความรู้สึกของผู้รับการนิเทศที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงาน
 - 2.7 ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

จากที่กล่าวถึงการประเมินผลการนิเทศพอจะสรุปได้ว่า ในการประเมินผลการนิเทศ การสอนนั้นควรมีการประเมินทั้งระบบการนิเทศการสอน คือ

ประเมินผลการเตรียมการนิเทศการสอน

ประเมินผลการดำเนินการนิเทศการสอน

ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือเมื่อมีการประเมินผลแล้ว ควรนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติการนิเทศการสอนในโอกาสต่อไป

การนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าแม้ว่าการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของครูด้วยการนิเทศ การศึกษาจะเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตลอดมา แต่ก็เป็นการนิเทศการศึกษาที่เกิดจากบุคลากร ภายนอกโรงเรียน อันได้แก่ ศึกษานิเทศก์ และการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ก็ประสบ ปัญหามากมาย ทำให้การนิเทศเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและสม่ำเสมอ ซึ่งจะพบได้จากรายงาน วิจัยเกี่ยวกับปัญหาของการนิเทศการศึกษา เช่น

โสภณ รอดทอง (2524 : 94) ทำการศึกษาเรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติงาน ตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญประจำจังหวัด" โดยศึกษาจากศึกษานิเทศก์ทั่วประเทศ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นปัญหาการปฏิบัติการปฏิบัติตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ปัญหาในเรื่อง อัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ไม่สมดุลกับจำนวนโรงเรียน งบประมาณไม่เพียงพอประกอบกับบาง แห่งทुरกันดารการเดินทางไม่สะดวก ทำให้การนิเทศไม่ทั่วถึงและได้ให้ข้อเสนอแนะว่า อาจ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการนิเทศให้เหมาะสม ให้เกิดการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้นโดย ศึกษานิเทศก์ ครูใหญ่ หรือครูวิชาการ เป็นต้น

ปัญหาในเรื่องนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ตระหนักในความ สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าการที่โรงเรียนได้รับการนิเทศไม่ทั่วถึงนั้น เป็นปัญหาหนึ่งของ การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา จะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายที่กล่าวว่า ปรับปรุง ระบบการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและให้มีการนิเทศการศึกษาที่เป็นไปอย่าง ทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525 : 88) และในปี 2528 ได้มีการประชุมหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อหา แนวทางการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อการเร่งรัดคุณภาพการประถมศึกษา การจัดกระบวนการ การนิเทศการศึกษาในทุกระดับการประสานแผนในเขตปฏิบัติการ รวมทั้งรูปแผนกระบวนการ บริหารการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นแนว ทางในการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงาน ผลการประชุมได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการ ประถมศึกษาจะต้องปรับปรุงไปพร้อมกับ 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกระบวนการการนิเทศติดตามผล โดยเฉพาะกระบวนการ นิเทศติดตามผลให้เน้นการนิเทศภายในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ 2531 : 21)

จากนโยบายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึงการนิเทศว่า "ปรับปรุงการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการติดตามกำกับและประเมินผลอย่างเป็นระบบ นำวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัด" เป้าหมายของแผนให้มีการปรับปรุงการนิเทศติดตามผลและพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ เป็นระบบ สนับสนุนและพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 5) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานและเกณฑ์ขั้นต่ำของการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในระดับโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามมาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช. 1 ครั้ง/เดือน
2. นิเทศภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ 1 ครั้ง/สัปดาห์
3. ประชุมทางวิชาการ 1 ครั้ง/เดือน
4. ผู้บริหารปฏิบัติงานนอกสถานที่ไม่เกิน 5 วัน/เดือน
5. ใช้อาคารสถานที่ บริเวณโรงเรียนให้คุ้มค่าและดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อย

ทุกวัน

6. สรุปผลการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียน เสนอประธานกลุ่มและส่งข้อมูลย้อนกลับให้ครูทราบ 1 ครั้ง/เดือน

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 9)

องค์ประกอบของการนิเทศภายในโรงเรียน ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมแห่งชาติ กำลังพัฒนารูปแบบการดำเนินการอยู่ในขณะนี้ มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. บุคลากรผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
2. วิธีการนิเทศ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ

(หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529 : 9)

และหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 16) ได้เสนอแนะขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ
4. การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน
5. การประเมินผลและรายงานผล

การส่งเสริมการนิเทศการสอนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีได้ตระหนักในเรื่องการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายหลักของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดนโยบายรองรับที่จะพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา โดยปรับปรุงไปพร้อมกัน 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการนิเทศติดตามผล ทั้งนี้ได้เริ่มจัดทำโครงการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ในปี 2529 โดยมีหลักการเหตุผลว่าผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาหรือดำเนินการได้ ตามนโยบายการจัดการศึกษา และพบว่าผู้บริหารโรงเรียนยังดำเนินการในเรื่องการบริหารจัดการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามผลไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้โดยเฉพาะด้านการนิเทศติดตามผล พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ขาดการนิเทศติดตามผลการเรียนการสอนของครูอย่างใกล้ชิด ดังนั้นสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีจึงจัดโครงการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติด้านการบริหารการประถมศึกษา ตลอดจนการนิเทศภายในโรงเรียน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้ต่อไป (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี 2528 : 77)

หลังจากการจัดอบรมตามโครงการแล้ว สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีได้ประชุมคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดและศึกษานิเทศก์เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดเกณฑ์การนิเทศติดตามผลโดยกำหนดเกณฑ์การนิเทศติดตามผลในระดับโรงเรียนให้มีการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างใกล้ชิดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และรายงานผลเมื่อสิ้นภาคเรียนปลายปี และได้เสนอแนะแบบบันทึกการนิเทศติดตามผล พร้อมทั้งเสนอแนะการจัดทำแผนภูมิเปรียบเทียบพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ไปปรับปรุงใช้ให้เหมาะสม

กับสภาพของโรงเรียน จากรายงานการนิเทศติดตามผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2529 โรงเรียนสามารถปฏิบัติการนิเทศติดตามผลตามเกณฑ์กำหนดได้ 85% จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 458 โรงเรียน และในปีการศึกษา 2530 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความรู้ด้านการบริหาร การนิเทศ การจัดการเรียนการสอนไปแล้วในปี 2529 และมีนโยบายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ในเรื่องการนิเทศมีเกณฑ์มาตรฐานและเกณฑ์ขั้นต่ำของการนิเทศจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวกวแล้วสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีจึงได้จัดให้มีโครงการนิเทศติดตามผลเป็นโครงการต่อเนื่อง กำหนดแนวทางและมาตรการในการควบคุมและนิเทศในระดับโรงเรียนในสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดให้นิเทศห้องเรียนละ 2 ครั้ง/เดือน มุ่งให้เป็นการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน มีความคาดหวังว่าการกำหนดแนวทางและมาตรการดังกล่าวจะทำให้คุณภาพการประถมศึกษาของโรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีดีขึ้น เมื่อสิ้นภาคปลายปีการศึกษา 2530 จากการรายงานผลเรื่องนิเทศติดตามผลในระดับโรงเรียนสามารถทำได้ 93% ของโรงเรียนทั้งหมด (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี 2531 : 8)

ในส่วนการกำหนดรูปแบบการจัดการนิเทศการสอนนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีไม่มีการกำหนดรูปแบบการจัดให้แก่โรงเรียนในสังกัด การกำหนดเป็นในลักษณะเกณฑ์การควบคุมนิเทศติดตามผลที่กำหนดให้หน่วยงานในแต่ละระดับปฏิบัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ยังไม่มีผู้วิจัยในเรื่องนี้โดยตรงแต่ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนและการศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอนในโรงเรียนซึ่งจะนำเสนอโดยสังเขป คือ

บอบบี้ เกรย์ มาโลน (Bobby Gray Malone 1971 : 1233-A) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับคัดเลือกในรัฐมิสซิสซิปปี โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสหพันธ์โรงเรียนและ

วิทยาลัยภาคใต้ ซึ่งได้รับการคัดเลือกแล้ว ผลการวิจัยสรุปได้ว่าอาจารย์และครูมีความเห็นตรงกันในการเอาใจใส่เกี่ยวกับคุณค่าของการปฏิบัติงานนิเทศมากกว่าการเอาใจใส่ว่า อาจารย์ใหญ่ทำอะไรและเห็นว่าการเยี่ยมชั้นเรียนและการประชุมครูเพื่อเป็นสื่อในการนิเทศมีค่าน้อย อาจารย์ใหญ่ปฏิบัติงานด้านการเยี่ยมชั้นเรียนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งอาจารย์ใหญ่และครูให้ความสำคัญการอบรมครูประจำการและการปฏิบัติหน้าที่นิเทศทั่ว ๆ ไปว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการนิเทศ และอาจารย์ใหญ่ให้ความสำคัญการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศในทุก ๆ ด้านมากกว่าครู

อัลวา ลีออน ลิบบิท จูเนียร์ (Alva Leon Libbitt Jr. 1972 : 6033-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่และครูในโรงเรียนมัธยมชั้นสูงขนาดเล็กที่ได้รับการคัดเลือกของรัฐอินเดียนา เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่และครูเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาอาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า ขาดการสื่อสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศระหว่างอาจารย์ใหญ่กับครู ความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่และครูเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจารย์ใหญ่ไม่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ในการเร่งเร้าให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพครูและการปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาจารย์ใหญ่และครูต้องการให้มีการจัดโครงการนิเทศที่ดีที่จะช่วยพัฒนาอาชีพและปรับปรุงการเรียนการสอน

กฤษณี น้าเพชร (2521 : 114-119) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. การปฏิบัติในด้านกระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย
2. การปฏิบัติในด้านโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์มีความเห็นขัดแย้งกัน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าการปฏิบัติด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครู-อาจารย์มีความเห็นว่าการปฏิบัติด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด
3. การปฏิบัติกิจกรรมนิเทศการศึกษา โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติในด้าน

การนิเทศการสอน ในด้านการส่งเสริมทางวิชาการแก่ครู ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้านการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ สิ่งอื้ออานวยความสะดวกและห้องสมุด ในด้านการประเมินผลและในด้านการสร้างขวัญของครู สำหรับในด้านที่ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ มีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับการปฏิบัติ โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครู-อาจารย์เห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด ได้แก่ ในด้านการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตร

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และครู-อาจารย์ มีความเห็นว่ก ในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีปัญหาและอุปสรรคในด้านการขาดแคลนวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางนิเทศการศึกษา ในด้านขาดตัวบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดการดำเนินงานนิเทศการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง ในด้านขาดแคลนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์เพื่ออื้ออานวยในการปฏิบัติงาน และในด้านขาดการวางแผนดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

ชัชวาลย์ อำนวยมณี (2521 : 75 - 76) วิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 ได้วิเคราะห์ความเห็นของครูฝ่ายวิชาการว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติน้อยและน้อยมากในเรื่อง การสังเกตการสอนขณะที่ครูกำลังสอนการนำผลการสอนแต่ละวิชามาวิเคราะห์เพื่อประเมินผล การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนใหม่ ๆ และการจัดครูเข้าไปดูเพื่อนครูห้องอื่นสอน

สงัด อุทรานันท์ (2531 : 46 - 47) ได้สรุปปัญหาในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา จากข้อค้นพบของงานวิจัยต่าง ๆ ประมวลเข้าด้วยกันดังนี้

1. ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษา ปัญหาที่สำคัญต่อการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนก็คือ การขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษา ทำให้โรงเรียนขาดบุคลากรที่จะเป็นผู้รับผิดชอบหรือดำเนินการนิเทศการศึกษาให้ลุล่วงไปได้

2. ปัญหาการขาดวิทยากรและการขาดการประสานงาน การจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถมาช่วยให้ความรู้หรือแนะนำแก่ครูในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการนิเทศได้

นอกจากนี้ยังขาดการประสานงานร่วมกันในระหว่งโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

3. ปัญหาการขาดงบประมาณ โรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการนิเทศ ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการนิเทศได้

4. ปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ขาดวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งการขาดเครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการนิเทศ

5. ปัญหาการขาดการสนับสนุนและขาดการติดตามผลของหน่วยงาน การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างไม่ได้ผลก็เนื่องจากผู้บริหารระดับสูงไม่ได้ให้ความสนใจ นอกจากนี้ยังได้พบอีกว่า การขาดการติดตามผลของหน่วยงานเจ้าสังกัดทำให้ทางโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนไม่ได้สนใจในการจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนได้เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า ในการจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ คุณภาพของนักเรียน อันเป็นสิ่งแสดงถึงคุณภาพทางการศึกษา และการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ควบคุมคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทางการศึกษาที่จะส่งเสริมและสนับสนุนแนะนำแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนงานด้านอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพ การนิเทศการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา โดยบุคลากรที่มีหน้าที่นิเทศการสอนร่วมปรึกษาหารือกับครูในการที่จะช่วยเหลือ แนะนำ ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นงานในหน้าที่โดยตรงของครู ปรากฏว่าที่ผ่าน ๆ มาการนิเทศการสอนและการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนขาดการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผลการนิเทศอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาจะเป็นการช่วยให้สามารถปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมการจัดการนิเทศการสอนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป